

جلد اول آموزش سه‌تار

تالیف جلال زلفنون
به کوشش مهرداد ترابی

Setar
Setar
Setar

آموزش شتاب

جلد اول

تالیف

جلال ذوالفقار

یکتشر

مہر دادرا

ذوالفنون، جلال، ۱۳۱۶ -
آموزش سه تار / تألیف جلال ذوالفنون؛ به کوشش مهرداد ترابی. تهران: نشر
هوای تازه.
۳. پارتیسون: مصور.
۴۵۰۰ ریال (ج. ۱) بهای هر جلد متفاوت.
فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا (فهرست نویسی پیش از انتشار)
چاپ قبلی: انجمن سرود و آهنگهای انقلابی، آهنگ، ۱۳۶۹ و نشر آروین.
ج. ۱ (چاپ بیست و سوم: ۱۳۸۲)
ISBN: 964-7222-03-3 (دوره) ۹۶۴-۷۲۲۲-۰۳-۳
ISBN: 964-90148-8-8 (ج. ۱) ۱۵۰۰ تومان:
۱. سه تار -- آموزش. ۲. سه تار -- پارتیسون. الف. ترابی، مهرداد، ۱۳۴۳،
گردآورنده.
ب. عنوان.
۷۸۷/۹۵۸۰۷ MT۶۵۴/س۹۴
۱۳۷۹
۴۹
۷۸۷/۹۵۸۰۷
۱۳۷۹
۴۹
۷۸۷/۹۵۸۰۷
۱۳۷۹
۴۹

نشر هوای تازه: تهران، خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، شماره ۹۸/۱ - تلفن: ۶۴۱۲۹۰۶

آموزش سه تار (جلد اول)

تألیف: جلال ذوالفنون

چاپ بیست و سوم: ۱۳۸۲

تیراژ: ۱۰۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: چاوش

چاپ: چکاد چاپ

قیمت ۲۵۰۰ تومان

شابک: ۹۶۴-۹۰۱۴۸-۸-۸ - ISBN: 964-90148-8-8

شابک دوره چهار جلدی: ۹۶۴-۷۲۲۲-۰۳-۳ - ISBN: 964-7222-03-3

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

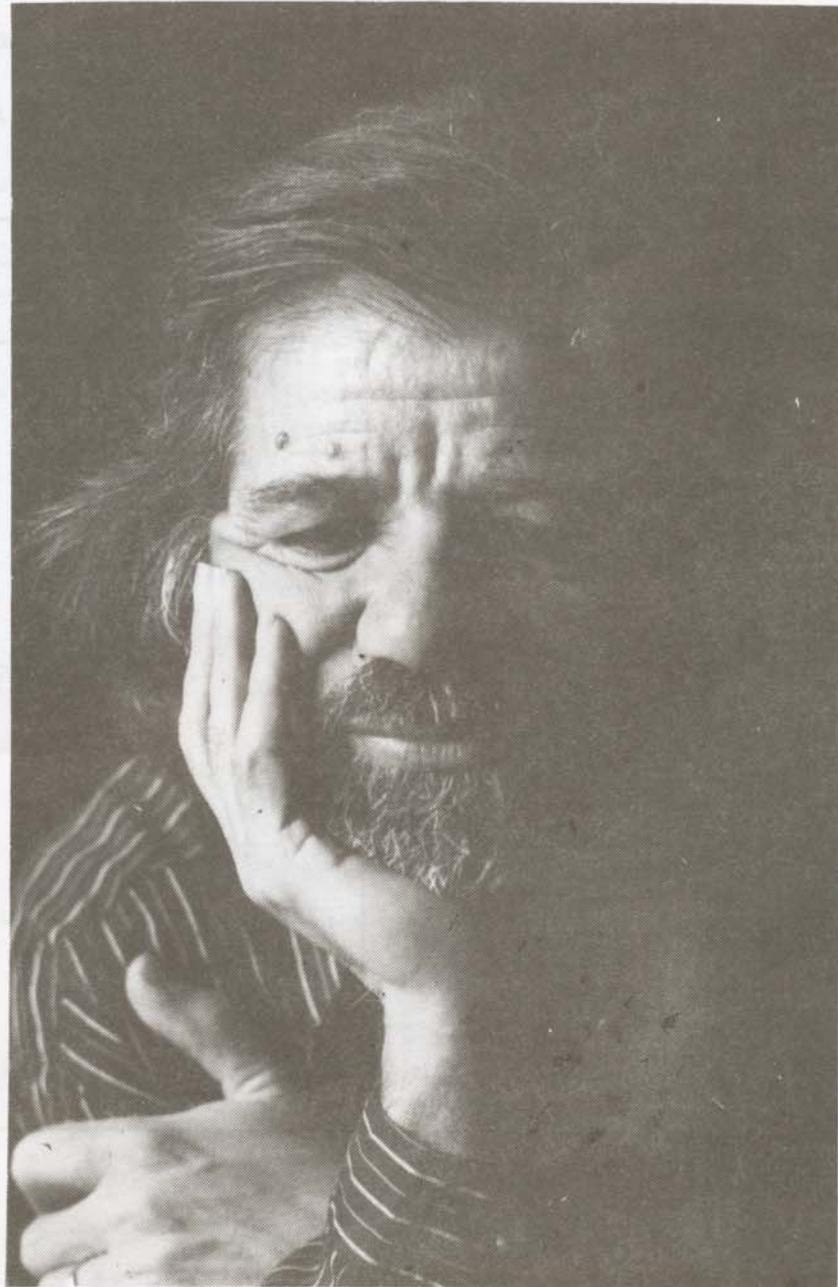
مرکز پخش: درویش خان

تهران، خیابان بهارستان، روبروی پمپ بنزین، پلاک ۴۵۳

تلفن: ۷۵۳۴۰۲۲ - ۷۵۳۵۸۳۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
صبر و شکیبایی را در عمل
نزد کار می بینیم

فهرست

پیشگفتار ۶

آشنایی با مبانی موسیقی ۱۲

بخش اول: دستگاه ماهور ۱۸

بخش دوم: دستگاه شور ۵۲

بخش سوم: آواز دشتی ۷۹

بخش چهارم: آواز ابوعطا ۹۲

ابوعطا	دشتی	شور	ماهور
پیش درآمد	پیش درآمد	درآمد	پیش درآمد (پنج قسمت)
درآمد	درآمد	کرشمه و فرود	درآمد
سیخی	زرد ملیجه	شهر آشوب (چهار قسمت)	کرشمه
سیخی آوازی	بیدگانی	زیرکش سلمک	خسروانی
رامکلی	ترانه دشتی	گلریز	چهارپاره
حجاز	گیلکی	مجلس افروز	مرغ سحر (دو قسمت)
حجاز ضربی	شهر آشوب	مقدمه گریلی	قطعه ضربی
چهارپاره	ضربی دشتی	محلّه سنگتراشون	چهار مضراب
شمالی	دشتستانی	درآمد اوج	
ترانه محلی	اوج	رباعی	
خسرو و شیرین	رنگ	رضوی	
بسته نگار	موسم گل	گریلی	
قطعه ضربی		چهار مضراب	
رنگ			
چهار مضراب			

به نام خداوند جان و خرد

گفتاری بر چاپ بیستم و ویرایش جدید

بیستمین دوره چاپ و انتشار کتاب آموزش سه‌تار حاکی از استقبال شایان و مآلاً کاربرد مفید این روش بوده است. از آنجاکه در کار فرهنگی - هر قدر هم حرکت روان و سریع باشد - باز نمی‌توان از تجدید نظر و بکارگیری بینشها و روشهای تازه بی‌نیاز بود، لذا در این چاپ سعی شده است که علاوه بر دوباره نویسی و زیباسازی ظاهر کتاب نکات حساسی که حاصل تجربه چندین ساله مربیان گرامی می‌باشد مورد توجه و بازنگری قرار گیرد.

آقای مهرداد ترابی که از بدو تولد این مجموعه در ۱۵ سال پیش، مراقبت و پرورش آن را به عهده داشته‌اند بر آن شده‌اند تا تجدید نظر و تغییرات لازمه را انجام دهند. جا دارد که از ایشان و همچنین از ناشر محترم کتاب آقای عصارپور تشکر و قدردانی شود.

جلال ذوالفنون - مهر ۸۰

* توجه *

۱- کوک ساز معمولاً یک پرده پائین‌تر از دیاپازون است، یعنی سیم اول سه‌تار با اینکه دو نامگذاری می‌شود ولی در واقع باسی بمل دیاپازون برابر است.

۲- تمرین‌هایی که در بین قطعات نوشته شده در نوار ضبط نشده است.

۳- قطعه پیش‌درآمد ماهور که نت آن در چند قسمت نوشته شده در نوار یکسره و بدنبال هم ضبط شده است.

۴- هنرجو در استفاده از نوار نباید سعی بر این داشته باشد که با نوار همراهی کند بلکه باید حال و هوای قطعه را از نوار بگیرد.

۵- بداهه‌نوازی که در آخر هر نوار اجرا شده با اجرای آموزشی متفاوت است.

پیش‌گفتار

درباره موسیقی ایرانی و آموزش آن گفتنی بسیار است. بمانند هنرهای دیگر این سرزمین، موسیقی نیز در طول زمان دستخوش دگرگونی‌هایی گشته که به نوبه خود تحول در امر آموزش را باعث شده است. هرچند آثار مکتوب گرانقدری در باب علم موسیقی و سازشناسی از بزرگترین فلاسفه و موسیقیدانان دوره اسلامی برجای مانده است، لیکن تا آنجا که خوانده‌ایم و شنیده‌ایم آموزش موسیقی عملی در ایران، همچون دیگر کشورهای مشرق زمین، از روزگاران باستان تا ابتدای سده حاضر بصورت شفاهی و سینه به سینه بوده است.

در روش آموزش شفاهی - که آن را اصطلاحاً سینه‌ای و گوش‌ی نیز گفته‌اند - شاگردان در محضر استاد حاضر می‌شده‌اند، استاد می‌نواخته و شاگرد به قدر گنجایش ذهن به خاطر می‌سپرده و پیش خود با تمرین و ممارست روان می‌کرده است. بدیهی است که بدلیل محدودیت حافظه و لزوم حضور مستمر در محضر استاد، نیل به مقامات بالای هنری سالها بطول می‌انجامید و در حقیقت علاوه بر عشق و علاقه، به زمان و استعداد و حافظه قابل توجهی نیز نیاز بوده است.

از صد سال پیش که باب مراودات با تمدن غربی از لحاظ علمی و هنری گشوده شد، هنرمندان و ارباب فضل و ذوق با موسیقی غربی آشنا شدند و روش آموزش موسیقی غربی که مبتنی بر اصول علمی و روشهای مکتوب و خط موسیقی بود مورد توجه قرار گرفت و علاقمندان به این طریقه دریافتند که خط موسیقی را در مورد نغمه‌های ایرانی و شرقی نیز می‌توان بکار گرفت و بنابراین ما هم می‌توانیم مثل غربیها برای سازهای ایرانی متد و کتب آموزشی تالیف نماییم.

یکی از پیشگامان این طریق کلنل علینقی وزیر بود. وی تعریف جدیدی از ویژگیهای موسیقی ایرانی با استفاده از مبانی علمی به دست داد و فواصل خاص موسیقی ایرانی را نامگذاری کرد و نخستین کسی است که برای تار و ویلن کتاب و دستور آموزش تالیف نمود.

در کتابهای وزیری چند هدف مورد توجه عمده قرار گرفته است. نخست آشنایی کامل با خط موسیقی، نوت خوانی سریع و آشنایی با ریتم و ضرب، و دیگر بالا بردن قابلیت‌های تکنیکی نوازنده از طریق تمرین‌ها و اتودهای مختلف که در نتیجه هنرجویان علاوه بر تکنوازی، قابلیت‌های لازم برای شرکت در ارکستر و همنازی با سازهای دیگر را کسب می‌نمایند.

چندین سال بعد که شادروان روح‌الله خالقی ریاست هنرستان موسیقی ملی را عهده‌دار بود با همکاری دو تن از اساتید تار (موسی معروفی و نصرالله زرین پنجه) در صدد برآمد که با الهام از دستور و روش کار وزیری کتابی برای نونهالان و دانش‌آموزان هنرستانهای موسیقی تالیف نماید و ضمن حفظ اصول و طرح کلی وی، از آهنگهای محلی و سرودهای آموزشی نیز برای مطبوع و مانوس ساختن درسها و تولید شوق و ذوق در هنرجویان استفاده کند. حاصل سعی آنان کتابی است در دو جلد که برای سالهای اول و دوم هنرستان منتشر شد. قطعات درسی این کتاب تماماً حالت ضربی دارند و حتی المقدور سعی شده است که مروری بر مقامات مختلف موسیقی ایرانی بعمل آید و آشنایی اجمالی با آنها حاصل شود.

در آن زمان ساز سه‌تار به علت حجم کم صوتی جهت شرکت در ارکستر مناسب شناخته نشده و در حقیقت از دور آموزش سیستماتیک کنار گذاشته شده بود. با وجود اینکه پرده‌های تار و سه‌تار یکسان است و سیمها معمولاً به یک ترتیب کوک می‌شوند ولی وضعیت صدا دهی (سونوریت) سه‌تار و تار کاملاً تفاوت دارد. بنابراین رعایت دقیق مضربها و انگشت‌گذاری تار برای سه‌تار و همچنین استفاده از بعضی کوکهای که بر روی تار نتایج مطلوب می‌دهند موجب مخدوش شدن شخصیت مستقل سه‌تار خواهد شد. متأسفانه به علت نقش فرعی که برای سه‌تار قائل شده بودند، بدون عنایت به این ظرایف، فقط نام سه‌تار به انتهای نام کتابهای دستور تار افزوده شد.

طی چند سالی که روشهای آموزشی وزیری به عنوان مبنای کار هنرستان موسیقی در بوته آزمایش قرار گرفته بود، اذهان آگاه و جویای اصالت به این نتیجه رسیدند که آموزش موسیقی ملی از طریق متدهای کاملاً کلاسیک، منجر به انحراف این موسیقی از فضای اصلی آن شده و یکنوع در هم آمیختگی بین موسیقی سنتی از یک طرف و موسیقی غربی و کلاسیک و همچنین موسیقی روز از سوی دیگر بعمل آمده که نتیجه آن خدشه دار شدن هویت و اصالت موسیقی ایرانی است؛ و در عین اینکه موسیقی مثل دیگر اجزاء فرهنگ، نمی‌تواند و نباید از تاثیر و تاثر بر کنار باشد، امتزاج بی‌رویه و کنترل نشده آن با موسیقی غربی می‌تواند خطری جدی به حساب آید.

این جستجوها که شکل‌گیری نهادهای مختلف هنری همچون رشته موسیقی دانشگاه تهران، مرکز حفظ و اشاعه موسیقی ایرانی و گروههای اصیل موسیقی ایرانی را به دنبال داشت باعث شد که روش سینه به سینه مورد توجه و اقبال دوباره قرار گیرد. اساتید کهنه‌کار و قدیمی به آموزش جوانان و نوازندگان

تحصیل کرده پرداختند و دید صحیحی از مفاهیمی چون تکنیک، ارکستر، آهنگسازی و غیره به دست دادند تا در صدد شبیه سازی و نمونه برداری صرف از موسیقی غربی نباشند. مقارن این احوالات بود که تدریجاً فکر تدوین منابع جدید آموزشی جهت سازهای اصیل ایرانی شکل گرفت.

تحولات اجتماعی مهمی که طی شصت ساله اخیر رخ داده است، آشنایی با تمدن غربی و امتزاج برخی عناصر آن در فرهنگ اصیل ایرانی، ورود تکنولوژی و روشها و متدهای آموزشی جدید در علوم و فنون و صنایع، گسترش مدارس جدید، همه و همه چهره زندگی را دگرگون کرده است و قطعاً باید از ثمره‌های مفید این تحولات در زمینه آموزش موسیقی نیز بهره‌گیری نمود.

ضمناً امکان بازگشت کامل به آموزش شفاهی هم وجود ندارد چراکه پیشرفت هنرجویان در این روش بالنسبه کند است و مستلزم اوقات فراغت و حافظه و حوصله و شکیب بسیار بوده و خود ناگفته پیداست که شتاب زندگی در شهرها و کثرت طالبان هنر و کمبود زمان برای مجالست با استاد، مانع بزرگی بر سر این راه است.

از سوی دیگر طالبان فراگیری موسیقی از هر قشر و سنی رو به ازدیاد گذاشته‌اند و بسا که شمار آنان در بین افراد غیر حرفه‌ای و همچنین در قشر سنی بالای بیست سال، به مراتب بیشتر از قشر محصل و هنرجویان هنرستانی باشد. این گروه که حال و هوای موسیقی سنتی را در اتر استمرار در شنیدن قطعات مختلف به خوبی درک کرده‌اند، اکنون مایلند که ابزاری جهت تعمق در عوالم معنوی و روحانی خویش بیابند و سازی را برای دل خود بنوازند و هدف آنان به هیچوجه شرکت در ارکستر، انجام اجراهای چندصدایی (پولی فونیک) و در یک کلام حرفه‌ای شدن نیست. طبیعی است که کتب قدیمی برای ایشان نا مطبوع است و چه بسا که بیشتر سبب دفع و فصل شده باشد تا جذب و وصل.

در مورد جوانترها نیز - که تمایل به یادگیری عمیقتر برای مقاصد حرفه‌ای دارند - باید ضمن پروراندن مبادی آموزش به طریق کلاسیک، موسیقی ملی را همانطور که هست به آنان ارائه نمود و نمونه‌های گویا و مناسبی برایشان برگزید و بدین ترتیب جهت درست را به آنها نشان داد و از انحراف و خروج از اصالت بازشان داشت.

نکات مذکور در فوق بطور کلی درباره آموزش موسیقی ملی صادق است و بر آنها می‌توان نکته اختصاصی دیگری را که قبلاً هم به آن اجمالاً اشاره شد افزود و آن این است که تاکنون هرگز یک روش

تعلیم و آموزش که ویژه ساز سه‌تار باشد (بخصوص با توجه به استعدادها و شخصیت گرانقدر این ساز که از محبوبترین سازهای ملی ماست) نوشته نشده است.

از اینروست که باید گفت کتابهای تالیف شده در گذشته باری مافوق طاقت خویش بر دوش کشیده‌اند و از چند سال پیش لزوم تدوین روش آموزشی جدید (نه تنها برای سه‌تار که برای تمام سازهای ایرانی) احساس می‌شده است که جامع نیازهای فوق در یک کلام تلفیقی از آموزش جدید و سنتی باشد. گرچه این ادعا که جزوه حاضر جامع تمام شرایط و نیازهایی است که ذکر شد سخنی گزاف است لیکن در حد طاقت و توان و دانش نگارنده کوششی است در جهت نیل به محدوده و معیارهای یاد شده و به عبارتی می‌توان گفت محصولی است از سی سال تعلیم انواع سازها در سطوح مختلف سنی از کودکستان تا دانشگاه و چهل سال نوازندگی سه‌تار.

مطالب درسی، انتخابی از قطعات آوازی و ضربی بوده و در تهیه آهنگها کمتر نظر بر تالیف شخصی داشته‌ام و بیشتر به بهره‌گیری از اصیلترین منبع موسیقی سنتی یعنی ردیف و در مرحله بعد، به ساخته‌های متقدمان و آهنگسازان برجسته قدیمی یا معاصر توجه کرده‌ام. در مواردی نیز از ساخته‌های خود و یا آهنگهای محلی که شخصاً پرداخت کرده‌ام استفاده نموده‌ام. در مورد آوازاها هم از بین روایت‌های مختلفی که شنیده‌ام، آنرا که بیشتر پسندیده‌ام و با ذوق و در عین حال تکنیک شاگرد هماهنگی داشته انتخاب کرده‌ام.

در اثنای آموزش، مطالب درسی به کرات دستخوش دگرگونی شده است و بطور کلی بنا را بر تجربه روی چندصد شاگرد - که طی این سالها با آنها سر و کار داشته‌ام گذارده‌ام. نظر من فقط به تواناییهای تکنیکی آنها نبوده بلکه هدف، تقویت تکنیک توام با جهت دادن به درک و بینش آنها نسبت به موسیقی ملی بوده است.

رویه‌مرفته تشکیل این جزوات حرکتی بوده است پویا و دینامیک که طی حدود ۲۰ سال تدریجاً از قالبها و شکل‌های گوناگون گذشته، مورد آزمایش و تغییر واقع شده و اکنون به مرحله‌ای رسیده که می‌توان گفت شکل مطلوب خود را پیدا کرده است.

اکنون لازم است تا بر سبیل اجمال نظری بر بعضی ویژگیهای آموزشی جزوه حاضر بیفکنیم:

۱- آموزش مبانی و اصول اولیه، نوت خوانی، علامتهای اختصاری و پرده شناسی در بین دروس و

مخلوط با تعلیم نوازندگی عملی، به تناسب احتیاج و ظرفیت هنرجو ارائه شده است و به عبارت دیگر مطالب تئوریک همراه و ملازم درسهای عملی هستند.

۲- در مورد انگشت‌گذاری و مضرابها توجه کامل به شخصیت سه‌تار بعمل آمده است. همچنین از انتقال سبکی خاص در نوازندگی سه‌تار پرهیز شده و راه برای هنرآموزان گرامی در انتقال سبکهای مختلف باز است.

۳- از در آمیختن دستگاه‌ها و آوازاها با یکدیگر به شدت پرهیز شده است. آشنایی با یک دستگاه موسیقی امری نیست که طی دو سه درس حاصل شود و لازم است هنرجو مدت زمانی منحصرأ خود را در فضا، کوک و پرده‌های یک دستگاه خاص حس کند. لذا در این جزوه دستگاه‌های ماهور و شور و آوازهای دشتی و ابوعطا انتخاب شده و سایر دستگاه‌ها و آوازاها به جزوه‌های بعدی موقوف گردیده‌اند.

۴- تمامی فرمهای موسیقی سنتی در هر دستگاه (یا آواز) ارائه شده‌اند (پیش‌درآمد، آواز، ضربی، چهار مضراب، تصنیف و رنگ) و بدین ترتیب پس از اتمام هر قسمت هنرجو مجموعه‌ای در اختیار دارد که می‌تواند تمام یا قسمتی از آنرا برای اجرا انتخاب کند.

۵- هدف از تمرینها اجرای مطالب است و بس. بدین منظور از تمرینها در دو قسمت اول (ماهور و شور) استفاده شده تا مجالی برای ممارست شاگردان مبتدی بر روی نکات مشکل درس بعدی باشد. در سایر موارد نکات مشکل در خود درس مطرح می‌شوند نه در تمرینها و به این جهت از اتودهای مختلف به نحوی که قبلاً مصطلح بوده استفاده نشده است.

۶- از ردیف موسیقی ملی ایران به عنوان پربارترین پشتوانه مطالب استفاده شده و توجه هنرجویان را به این نکته معطوف داشته‌ایم که این درسها را می‌توان با قدری تغییر در ردیف اساتید برجسته جستجو نمود.

۷- نوار آموزشی می‌باید به عنوان یکی از مهمترین پایه‌های آموزش تلقی شود. هدف هنرجو از گوش دادن نوار، اجرای قطعه در سطح اجرای نوار نیست بلکه دریافت ریتم صحیح، حالات مشکل و بالاخره پرورش استعداد یادگیری از طریق گوش است.

* * * * *

طی چند ساله اخیر شاهد گرایش روزافزون اذهان به هنر اصیل و استقبال هنردوستان از موسیقی

ملی و بویژه ساز سه تار هستیم و این ساز کهن ایرانی می‌رود تا جایگاه شایسته خود را بازیابد و آرام بخش دل‌های سوخته دوستداران موسیقی ایرانی باشد. خداوند متعال را سپاس که پس از بیست سال تلاش و تحقیق، کتاب اول آموزش سه تار را تقدیم جامعه هنر ایران می‌نمایم.

مراحل نهایی تدوین کتاب دارای نکات ظریف و دقیقی بود که نیاز به چشمانی تیزبین و نفسی توانا داشت تا با گام‌های استوار و آگاه خود قدم‌های خسته مرا توانی تازه بخشد. مدتی در این انتظار بسر شد تا اینکه دوست و همکار جوان آقای مهرداد ترابی با عزمی راسخ و عشقی وافر و دیدی آگاه، این مهم را بعهده گرفت و آنچه را برای شکل‌گیری کتاب لازم بود از تصحیح و خوش‌نویسی نوتها گرفته تا نظارت بر تهیه متون، جزء به جزء و به شایسته‌ترین وجه ممکن به انجام رسانید چنانکه اگر کوشش صمیمانه او نبود معلوم نبود که چاپ کتاب تا چه مدت به تاخیر می‌افتاد و بجاست که از حسن نیت و زحمات ایشان قدردانی شود. همچنین برخورد لازم می‌دانم از هنرمند جوان آقای رضا پتگر که زحمت خوش‌نویسی عناوین و اشعار را تقبل نموده‌اند و همچنین آقایان مصطفی میرمقتدایی، دکتر ایرج وامقی، محمد نصیریگی و خانم منیره رهنمایی که هریک به نحوی نگارنده را در شکل‌گیری این کتاب یاری داده‌اند تشکر و قدر دانی نمایم.

جلال ذوالفنون - دی‌ماه ۱۳۶۶

آشنایی با مبانی موسیقی

از آنجا که موسیقی هنری است که از ترکیب و ارتباط اصوات منشاء می‌گیرد برای آشنایی دقیقتر با موسیقی لازم است با برخی پدیده‌های صوتی بیشتر آشنا شویم.

هرگاه به جسم قابل ارتعاش نیروی کافی وارد کنیم جسم از حالت تعادل خود خارج شده و پس از مدت کوتاهی باز می‌گردد و حرکت رفت و برگشت تا زمانی که انرژی در این جسم باقی است ادامه می‌یابد. این پدیده را اصطلاحاً ارتعاش می‌گویند و فرکانس، عبارت است از تعداد این رفت و برگشت‌ها در یک ثانیه مثلاً اگر جسمی در هر ثانیه ۳۰ بار مرتعش شود فرکانس آن ۳۰ می‌باشد.

در صورتیکه فرکانس اجسام مرتعش ۲۰ تا ۲۰/۰۰۰ باشد، ارتعاشات تولید شده بوسیله اندام حس شنوایی (یعنی گوش) دریافت می‌شود و تولید کیفیتی می‌نماید که آنرا صوت می‌نامیم. هرچه فرکانس صوتی بیشتر باشد صدا زیرتر و هرچه فرکانس کمتر باشد صدا بم‌تر است. تمام اصواتی که در محدوده حساسیت گوش انسان قرار دارند مطبوع و خوشایند نیستند.

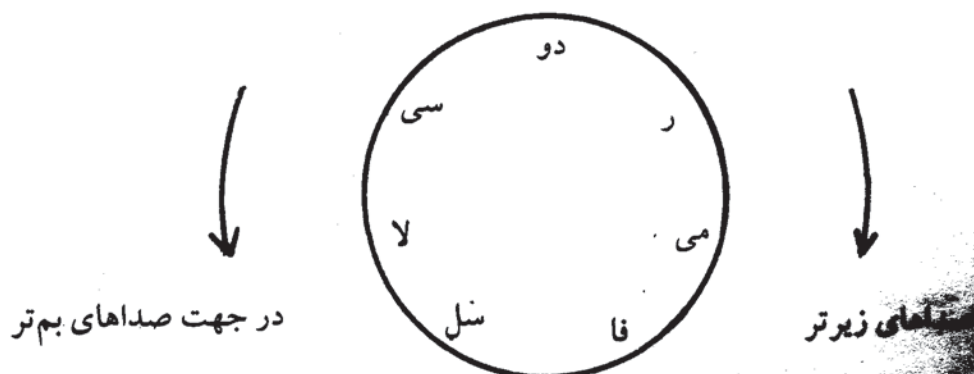
صداهاى مورد استفاده در موسیقی دارای فرکانس بین ۳۰ تا ۴۰۰۰ می‌باشند که آنها را اصوات مطبوع می‌گویند و فرکانس اصوات سازها معمولاً از این حد تجاوز نمی‌کند.

صداهاى موسیقی را با الفبای مخصوصی به نام نوت بر روی خطوط حامل نمایش می‌دهند.

این نوتها ۷ عدد هستند و اسامی آنها عبارتست از:

دو - ر - می - فا - سل - لا - سی

توجه کنید که تعداد صداها هر قدر هم زیاد باشد باز برای نامگذاری آنها از همان هفت اسم استفاده می‌شود. جهت روشن شدن این موضوع اسامی هفتگانه نوتها را روی دایره‌ای می‌نویسیم و ترتیب آنها را از نظر صداهاى زیر و بم مشخص می‌کنیم.

حامل عبارت است از پنج خط افقی و موازی که از پائین به بالا شمرده می‌شود و هر نوت به نسبت موقعیتی که در روی خطوط حامل دارد اسمی خاص به خود می‌گیرد که نماینده یکی از صداهای موسیقی است. بوسیله حامل می‌توانیم یازده نوت متمایز را مشخص نماییم.

هرچه از پائین حامل به سمت بالا برویم نوتها نماینده اصوات زیرتری خواهند بود. یعنی در بین یازده نوت بالا نوت ر (زیر خط اول) از همه بم تر و نوت سل (بالای خط پنجم) از همه زیرتر است. توجه کنید که آنچه نوتها را روی حامل مشخص می‌کند سرنوتهاست نه خط دنباله آن. دنباله نوت با شکل‌های متفاوت ممکن است در بالا یا پائین نوت قرار گیرد و حتی گاهی ممکن است بلندتر یا کوتاهتر از حد معمول باشد ولی بطور کلی در اسم نوت تاثیری ندارد.

نوتها را از نظر موقعیتی که نسبت به حامل دارند به سه گروه تقسیم می‌کنیم.

۱- نوت‌های روی خطوط

۲- نوت‌های بین خطوط

۳- نوت‌های پائین و بالای حامل

نوت‌های موسیقی به این یازده نوت ختم نمی‌شود و معمولاً در سازها از صداهای زیرتر و یا بم‌تری نیز استفاده می‌شود که برای نشان دادن آنها از خطوط اضافی استفاده می‌کنیم.

بوسیله خطوط اضافه می‌توان در پائین و بالای حامل نوت‌های تازه‌ای نوشت و این ترتیب را تا

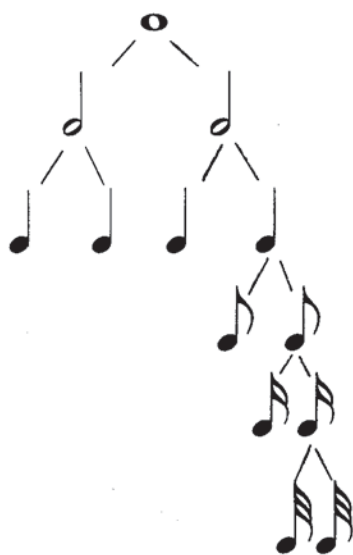
جایی که ضرورت ایجاب کند می‌توان ادامه داد.

کلیه مطالب فوق مربوط به صداهای موسیقی و طریقه نوشتن آنها بود ولی در موسیقی غیر از صدا عامل اساسی دیگری هم مورد نظر است و آن عامل عبارت است از ریتم. صداهای موسیقی می توانند از لحاظ زمان کشش های گوناگونی داشته باشند. تقسیم صداها در زمانهای گوناگون موجب نظم و ترتیبی می شود که آنرا ریتم می گویند.

گرچه ریتم در حقیقت یک نوع اندازه گیری زمان است ولی برای اندازه گیری آن از معیارهای متداول سنجش زمان همچون دقیقه و ثانیه استفاده نمی شود. مقیاس سنجش ریتم حرکت منظم و مداوم همچون حرکت پاندول ساعت و یا حرکات شبیه به آن است که هر پر یود (رفت و برگشت) آن را به عنوان یک واحد ریتم اختیار می کنند و کشش صداها را بر اساس آن تنظیم می کنند. پس نوت های موسیقی در عین حال که صدای مشخصی را نشان می دهند کشش آنرا هم مشخص می نمایند.

برای نشان دادن کشش نوت از تغییر شکل نوتها استفاده می کنیم. در موسیقی واحد کشش، نوت گرد است و کشش های دیگر را بر اساس آن می سنجیم.

گرد (واحد)

سفید ($\frac{1}{2}$ گرد)

سیاه ($\frac{1}{4}$ سفید، $\frac{1}{4}$ گرد)

چنگ ($\frac{1}{8}$ سیاه، $\frac{1}{8}$ گرد)

دولا چنگ ($\frac{1}{16}$ چنگ، $\frac{1}{16}$ گرد)

سه لا چنگ ($\frac{1}{32}$ دولا چنگ، $\frac{1}{32}$ گرد)

واضح است که در یک قطعه موسیقی تمام نوتها دارای کشش مساوی و مشابه نیستند بلکه غالباً دارای کشش های متنوعی می باشند که ترکیب آنها سازنده ریتم قطعه می باشد.
 بر اساس کشش های فوق کشش های دیگری نیز می توان ایجاد کرد.
 بعنوان مثال هرگاه یک نقطه در سمت راست نوتی قرار گیرد به اندازه نصف کشش اصلی به آن اضافه می شود.

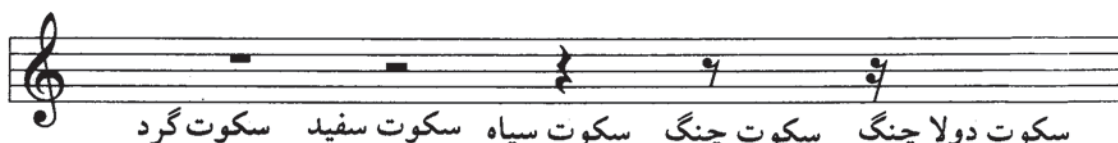
یعنی کشش یک نوت سیاه نقطه دار برابر است با یک نوت سیاه با اضافه یک نوت چنگ.

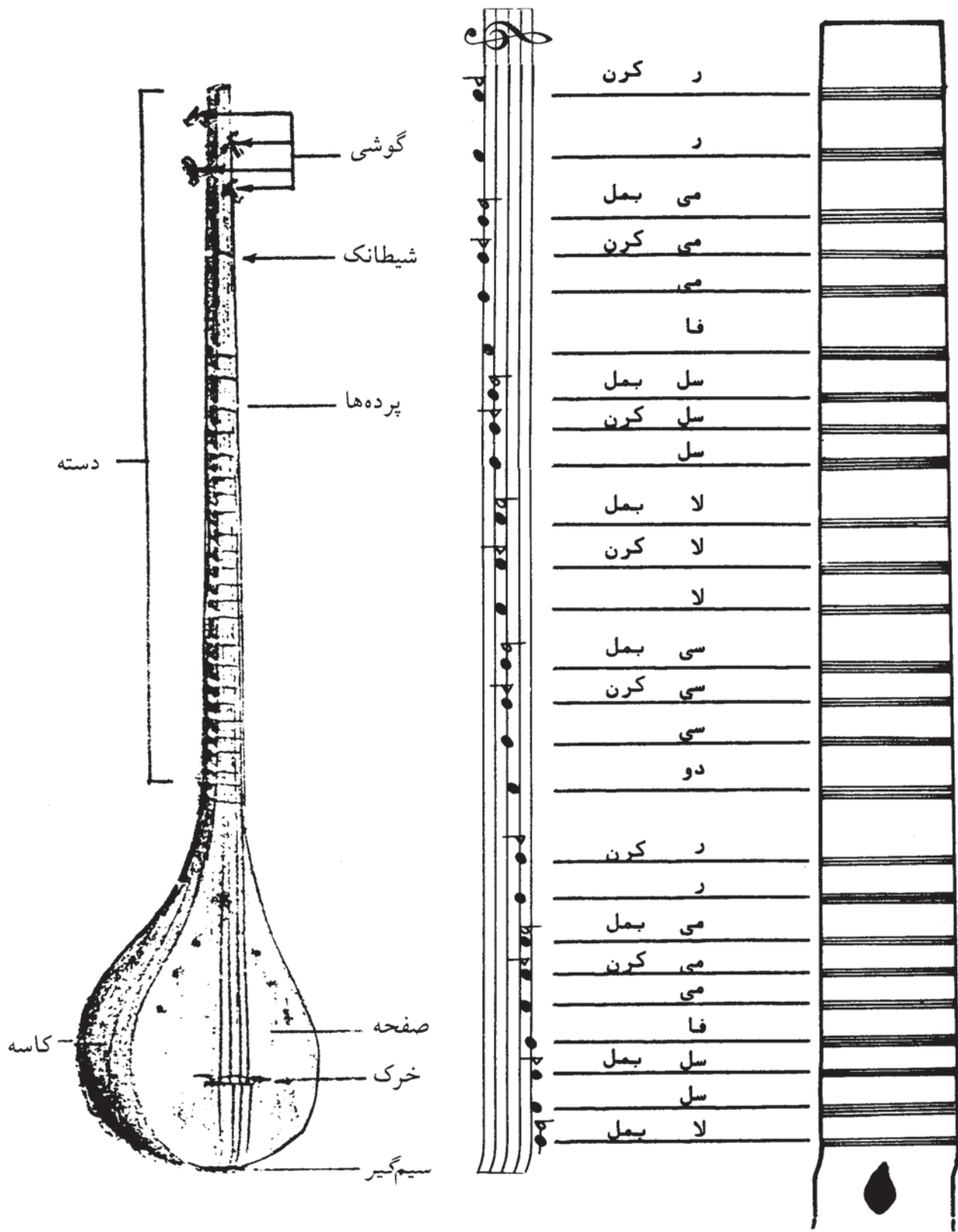

به همین ترتیب کشش یک نوت سفید نقطه دار برابر است با یک نوت سفید با اضافه یک نوت سیاه.

برای ایجاد زیبایی و تنوع در یک قطعه موسیقی در خلال صداها ی گوناگون از سکوت های کوتاه و بلند نیز استفاده می گردد. به ازاء کشش های مختلفی که در مورد نوتها ذکر شد سکوت های مختلفی هم وجود دارد.

شکل ۱
اجزاء و پرده‌های سه‌تار

وضعیت دست چپ

وضعیت دست راست

وضعیت کلی قرار گرفتن ساز

بخش اول

دستگاه ماهور

کوک ماهور

تمرین انگشت گذاری روی پیم اول

The musical notation consists of eight staves of music in 4/4 time. The first staff starts with a treble clef and a 4/4 time signature. The notes are quarter notes on the first string. The exercise is divided into two parts: the first part (staves 1-4) is marked with a '1' and the second part (staves 5-8) is marked with a '2'. The notes in the second part are higher than in the first part. The exercise ends with a double bar line on the eighth staff.

۱- خطوط عمودی مابین نوتها خط میزان و محدوده بین این خطوط، میزان نام دارد.

میزانها از لحاظ کشش با هم مساویند.

۲- عددی که در بالای هر نوت نوشته می شود. نمایانگر انگشتی است که پرده مربوطه را

می گیرد: عدد ۱ نمایانگر سبابه و اعداد ۲ و ۳ و ۴ بترتیب نمایانگر انگشتهای بعدی هستند.

تمرین انگشت گذاری روی سیم دوم

خط منحنی در زیر علامت انگشت نشان می دهد
که نوت مربوطه روی سیم دوم اجرا می شود.

کسر $\frac{4}{4}$ در ابتدای قطعه به کسر میزان معروف است و نمایانگر آنست که محتوای هر میزان معادل ۴ نوت سیاه است و ریتم آهنگ ۴ ضربی است.
بطور کلی مخرج کسر میزان معرف نوع ضرب (هر سیاه $\frac{1}{4}$ نوت گرد) و صورت کسر معرف تعداد ضرب در هر میزان است.

تمرین انگشت گذاری روی سیم های سوم و چهارم

۱- نوت های مربوط به سیم بم معمولاً در زیر حامل و با استفاده از خطوط اضافه نوشته می شوند. در اینجا برای سهولت تشخیص، همان نوت های سیم اول را بکاز می بریم. با این تفاوت که در زیر آنها عدد 8 را اضافه می نمایم.

۲- سیم های سوم و چهارم در حکم یک سیم هستند (سیم بم) و با هم نواخته می شوند.

۳- از آنجا که در دستگاه ماهور سیم بم با سیم اول هم اسم می باشد، انگشت گذاری روی آن با

سیم اول یکسان است.

۴- خط منحنی در بالای علامت انگشت نشانه دیگری است که نوت مربوطه روی سیم بم

اجرا می شود.

روی سیم اول

تمرین نوت‌های سفید و سیاه

عدد صفر (0) علامت اجرا بدون انگشت‌گذاری می‌باشد. (دست باز)

روی سیم دوم

علامت V در بالای هر نوت نمایانگر آنست که آن نوت با مضراب چپ اجرا می‌شود.

در مضراب چپ حرکت مضراب از بالا به پائین می‌باشد.

(مضراب معمولی سه‌تار، مضراب راست و علامت آن ۸ می‌باشد که معمولاً از نوشتن آن

صرف‌نظر می‌کنیم)

روی سیم های تو هم چهارم

Musical notation for the first piece, 'روی سیم های تو هم چهارم'. It consists of four staves in 4/4 time. The first staff has a treble clef and a 4/4 time signature. The notes are quarter notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. The second staff has notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. The third staff has notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. The fourth staff has notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. There are fingerings 1, 2, and 3 above the notes, and V above the final two notes.

تبرین روی سیم دوم

Musical notation for the second piece, 'تبرین روی سیم دوم'. It consists of four staves in 4/4 time. The first staff has a treble clef and a 4/4 time signature. The notes are quarter notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. The second staff has notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. The third staff has notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. The fourth staff has notes on the G, A, B, and C lines, with an 8 below each. There are fingerings 2, 1, 1, 3, 2 above the notes.

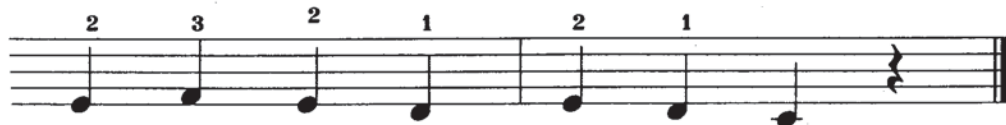
تمرین روی سمبک ای سوم و چهارم

تمرین روی سیم اول

پوزیسیون می

پوزیسیون یا پوزیشن (Position) در اصطلاح موسیقی یعنی موقعیت دست چپ نسبت به دسته ساز. در سازهای آرشه‌ای مثل ویلن پوزیسیون‌های مختلف را با عدد نشان می‌دهند (پوزیسیون اول، پوزیسیون دوم و غیره).

در سه تار، مبنای پوزیسیون را انگشت اول روی سیم اول قرار داده‌ایم. پس تمرین‌هایی که تا اینجا داشته‌ایم در پوزیسیون ر بوده است. در تمرینات زیر پوزیسیون ر و پوزیسیون می را با هم ترکیب کرده‌ایم.

تمرین نوت‌های چنک

تمرین اول

تمرین دوم

تمرین سوم

تیزترین نوت‌های سی‌سماه و چنگ

علامت $\|$: به معنی برگشت است. با ملاحظه آن به علامت $\|$: قبلی و در صورت نبودن آن، به ابتدای قطعه باز گردید و آن قسمت را مجدداً اجرا کنید.

دقت کنید که علامت انگشت گذاری برای یکایک نوتها ضروری نیست بلکه وجود علامت انگشت در حدی که پوزیسیون کلی دست را مشخص نماید کافی است.

پیش در آمد از مرضی نے داؤد

تقت اول

$\text{♩} = 60$

علامت $\text{♩} = 60$ در ابتدای یک قطعه ضربی مشخص می‌سازد که زمان اجرای یک نوت سیاه معادل $\frac{1}{60}$ دقیقه است و بعبارت دیگر در یک دقیقه ۶۰ نوت سیاه اجرا می‌شود و بدین ترتیب سرعت اجرای قطعات مشخص می‌شود. برای کنترل این سرعت ابزاری به نام مترونم وجود دارد. توجه شود که ابتدا باید قطعات را با ریتم خیلی سنگین و آهسته اجرا کنید و پس از تمرین و ممارست خود را به سرعت مشخص شده برسانید.

علامات تغییر دهنده

از آنجا که صداهای مورد استفاده در موسیقی از هفت نوت موجود بیشتر است برای نشان دادن صداهای بین نوتها از علامات تغییر دهنده استفاده می شود. این علامات که قبل از نوتها (یعنی در

سمت چپ) قرار می گیرند و صدای نوتها را تغییر می دهند عبارتند از:

۱- دی یز # صدای نوت را نیم پرده بالا می برد. (زیرتر می کند)

۲- بمل b صدای نوت را نیم پرده پایین می آورد. (بم تر می کند)

۳- سُری # صدای نوت را ربع پرده بالا می برد.

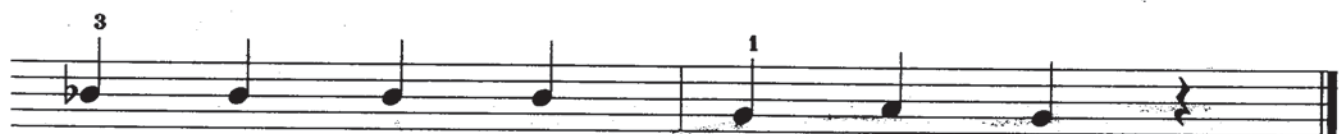
۴- کُرُن P صدای نوت را ربع پرده پایین می آورد.

۵- بکار q صدای تغییر یافته را بحالت اصلی باز می گرداند.

علامتهای # (دی یز)، b (بمل) و q (بکار) بین موسیقی ایرانی و غربی مشترک

هستند و دو علامت دیگر (کُرُن P و سُری #) مختص موسیقی ایرانی می باشند.

پوزیون سل

تمرین سوم

First staff of music with notes and fingerings (1, 2, 3, 1, 1, 2).

Second staff of music with notes and fingerings (3, 3, 1).

Third staff of music with notes and fingerings (1, 2, 3, 1, 1, 2).

Fourth staff of music with notes and fingerings (3, 2, 1, 3, 2, 1).

تمرین چهارم

Fifth staff of music with notes, fingerings (2, 1, 3, 2, 1, 0, 1, 2, 3), and vibrato marks (V).

♩ = 60

پیش درآمد

Sixth staff of music with notes, fingerings (2), and vibrato marks (V).

Seventh staff of music with notes, fingerings (3, 2, 2, 1), and vibrato marks (V).

Eighth staff of music with notes, fingerings (1), and vibrato marks (V).

Ninth staff of music with notes, fingerings (2, 1, 3, 2, 1, 0, 1, 2, 3), and vibrato marks (V).

تمرینات ارائه شده در این بخش بتدریج شما را برای اجرای مضراب ریز آماده می‌کند.

مضراب ریز عبارت است از مضرابهای راست و چپ متوالی و سریع که صدای ممتد و کشش داری را باعث می‌شود.

در اجرای مضراب ریز دقت کنید که انگشت منظم حرکت کند و مضرابهای چپ واضح و

خوش صدا باشد.

The musical score consists of two main sections. The first section is in 2/4 time and spans the first three systems of staves. It begins with a treble clef and a key signature of one flat. The first staff has a melodic line with eighth notes and rests, with accents (^) and breath marks (v) above it. The second and third staves are accompaniment lines, each with breath marks (v) above them. The second section is in 4/4 time and spans the last five systems of staves. It also begins with a treble clef and a key signature of one flat. The first staff has a melodic line with eighth notes and rests, with breath marks (v) above it. The second through fifth staves are accompaniment lines, each with breath marks (v) above them. The score concludes with a double bar line and a repeat sign.

ترکیب نوت‌های سی‌ماه و چنگ و دولا چنگ

The musical score consists of six staves of music in 2/4 time, written in treble clef. Each staff contains a sequence of rhythmic exercises. The first five staves end with a double bar line, while the sixth staff ends with a repeat sign. The exercises are as follows:

- Staff 1:** A sequence of eighth-note patterns. The first two measures have an accent (v) over the first eighth note. The next two measures have an accent over the first eighth note of the second eighth-note pair. The final two measures have an accent over the first eighth note of the second eighth-note pair.
- Staff 2:** Similar to Staff 1, but with accents over the first eighth note of the first eighth-note pair in the first two measures, and over the first eighth note of the second eighth-note pair in the last two measures.
- Staff 3:** Similar to Staff 1, but with accents over the first eighth note of the first eighth-note pair in the first two measures, and over the first eighth note of the second eighth-note pair in the last two measures.
- Staff 4:** Similar to Staff 1, but with accents over the first eighth note of the first eighth-note pair in the first two measures, and over the first eighth note of the second eighth-note pair in the last two measures.
- Staff 5:** Similar to Staff 1, but with accents over the first eighth note of the first eighth-note pair in the first two measures, and over the first eighth note of the second eighth-note pair in the last two measures.
- Staff 6:** Similar to Staff 1, but with accents over the first eighth note of the first eighth-note pair in the first two measures, and over the first eighth note of the second eighth-note pair in the last two measures. Additionally, the first measure has a '1' above the first eighth note, and the second measure has a '1' above the first eighth note of the second eighth-note pair.

تمرینهای بالا را اول نوت خوانی کنید. وقتی که نوت خوانی روان شد آنها را روی ساز اجرا کنید.

پرده شناسی سه تار

برای شناختن پرده‌های سه تار توجه به نکات زیر ضروری است:

روی سه تار هفت پرده اصلی داریم که در وهله اول باید جای آنها را خوب به خاطر بسپارید.

این هفت پرده عبارتند از:

ر، می، فا، سل، لا، سی و دو

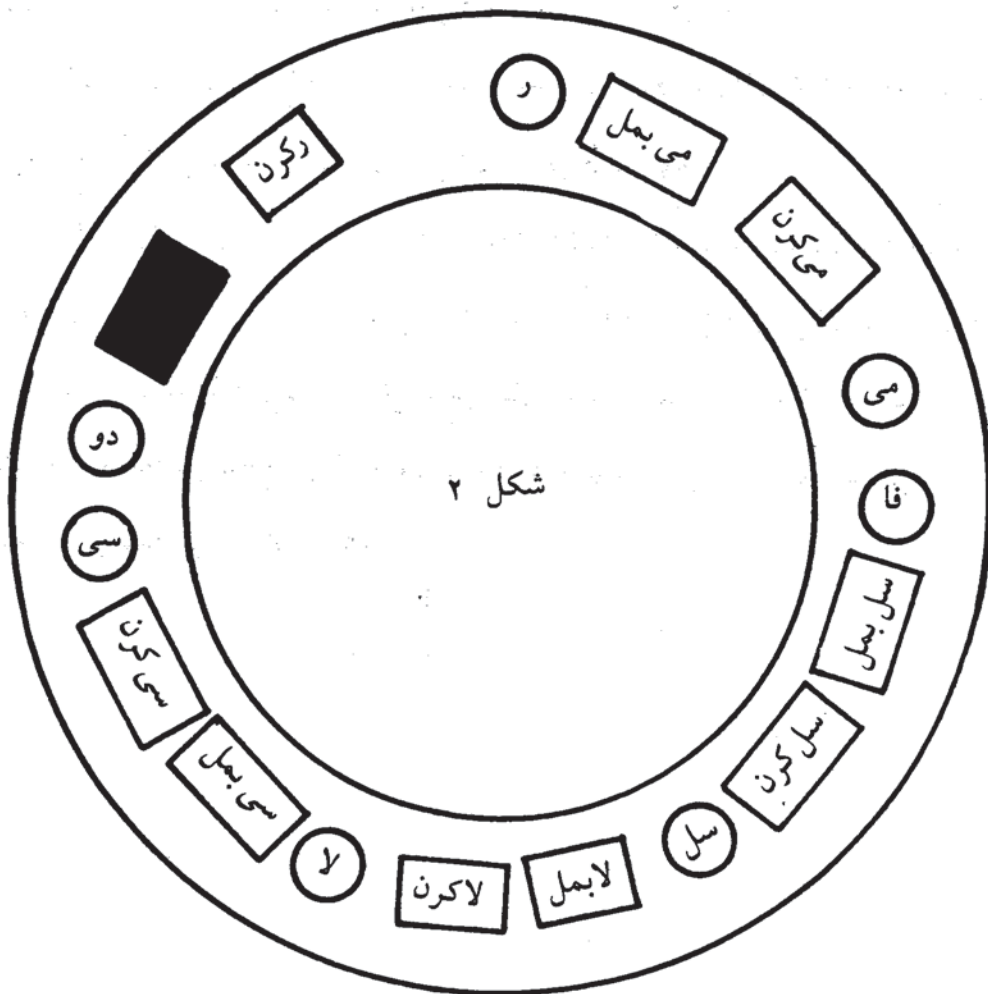
آنها را می‌توانید بکمک شکل ۱ روی سه تار پیدا کنید.

در بین پرده‌های اصلی پرده‌های دیگری هست که آنها را فعلاً پرده‌های فرعی می‌نامیم.

پرده‌های فرعی نیز همان اسامی پرده‌های اصلی را به خود می‌گیرند به اضافه لفظ بمل (با علامت

b) یا لفظ کرن (با علامت k) در شکل زیر ترتیب پرده‌های اصلی و فرعی را بوسیله دایره و

مستطیل نشان داده‌ایم دایره‌ها نمایانگر پرده‌های اصلی و مستطیل‌ها نمایانگر پرده‌های فرعی هستند.

یادآوری این نکته نیز لازم است که تقسیم‌بندی پرده‌ها به اصلی و فرعی فقط برای سهولت فراگیری است و گرنه تمام پرده‌های سه‌تار از لحاظ درجه اعتبار یکسان هستند با ملاحظه شکل ۲ می‌توان توالی پرده‌ها را بترتیب زیر بیان نمود.

۱- پرده‌های می و فا در مجاورت یکدیگر هستند و بین آن دو پرده فرعی نیست این نکته در مورد پرده‌های سی و دو نیز صدق می‌کند.

۲- سایر پرده‌های اصلی هر کدام دو پرده فرعی دارد که از بالا به پایین دسته ساز پرده‌های فرعی نام پرده اصلی بعد از خود را می‌گیرند. اول بم‌ل و بعد کرن.

مثلاً بعد از پرده ر، پرده‌های می بم‌ل، می کرن و سپس پرده اصلی می قرار دارد.

۳- تعداد پرده‌های سه‌تار کلاً ۲۵ بند است ولی در دایره شکل ۲ فقط ۱۶ پرده را نشان داده‌ایم، علت اینست که اسامی بقیه پرده‌ها نیز تکرار همین اسامی است. مثلاً در هر جای سه‌تار که پرده لا داشته باشیم بعد از آن پرده‌های سی بم‌ل و سی کرن و سی قرار دارند.

البته در ترتیب ذکر شده موارد استثنا و تغییراتی نیز وجود دارد که ذکر آنها در مراحل ابتدایی ضرورت پیدا نمی‌کند و براحتی در عمل آنها را خواهید شناخت.

یک نمونه از این موارد استثنا را در شکل ۲ نشان داده‌ایم و چنانکه ملاحظه می‌شود بین پرده‌های دو و ر که هر دو پرده اصلی هستند قاعدتاً باید دو پرده فرعی (ر بم‌ل و ر کرن) موجود باشد ولی چون استفاده از پرده ر بم‌ل در موسیقی ایرانی معمول نیست آنرا حذف کرده‌اند و جای آن خالی است (بعضی مواقع در تار خصوصاً وقتی که بخواهند آنرا با سازهای فرنگی همراه و هماهنگ کنند از این پرده نیز استفاده می‌شود).

پیش درآمد

♩ = 60

قسمت سوم

1 2 V V 8 8

V V 1 8 8

1 V V 2 2 8 8

1 1 V V 8 8

1 V V 8 8

1 1 2 1

1 1 2

1 1 1 2

3 1 2 3

- به معنی مضراب ریز است.

درآمد

۱- نوتهای سفید با مضراب ریز اجرا می‌شوند و دیگر لازم نیست حتماً زیر آن علامت - گذاشته شود.

۲- همانطور که ملاحظه می‌کنید این قطعه فاقد کسر میزان و میزان بندی می‌باشد. این نوع قطعات قسمت عمده‌ای از موسیقی سنتی ما را تشکیل می‌دهد و اصطلاحاً به آنها قطعات آوازی می‌گویند تا از قطعات ضربی متمایز شود.

البته نباید نتیجه گرفت که می‌توان این قطعات را کاملاً بدون توجه به ریتم و به دلخواه اجرا نمود بلکه حالت و کیفیت آن تحت چهارچوب و قالب مشخصی است با این تفاوت که نسبت به قطعات ضربی آزادی بیشتری در اجرای ریتم وجود دارد.

کرشمه

جانم هزار مرتبه به آزان لب شکرین^۲

خدا کند جانم که نباشد اجل بقصد و کمین

جانم هزار مرتبه به آزان لب شکرینت شکرینت

شکرینت شکرینت شکرینت آزان لب شکرینت

ریتم قطعه یا اشعار فوق مطابقت می نماید. دقت کنید که جهت منطبق کردن شعر با موسیقی و آسانتر کردن یادگیری و بخاطر سپردن آهنگ، قالب متعارف شعری در هم شکسته می شود و کلمات، دیگر حالت یک شعر معمولی را ندارند.

خسروانی

The musical score consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat. The notation includes eighth and sixteenth notes, often beamed together. Technical markings such as '3' (triplets), 'V' (accents), and '1' (fingerings) are placed above the notes. The second staff ends with a double bar line and repeat dots. The third and fourth staves continue the melodic line with similar rhythmic patterns and technical markings. The fifth staff features a sequence of notes with slanted lines above them, possibly indicating a specific playing technique. The sixth and seventh staves conclude the piece with final notes and a double bar line.

این درس برای تقویت مضراب چپ مفید است.

چهارپاره

که اگر کنی همسردرد من، به یکی نظاره دو کنی
همه غم بود از همین، که خدا کرده خفت کنی

چه شود به چشم زرد من، نظری برای خدا کنی
تو گمان کشیده در کسین، که زنی به تیرم غمین

مغز سحر آهنگ از مرتضی فیاضی

♩ = 144

فقط اول

The musical score consists of ten staves of music. The first staff is marked 'فقط اول' (First time only). The tempo is indicated as ♩ = 144. The music is written in 4/4 time and features various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes. The key signature is one flat (B-flat).

بعلت سرعت اجرای قطعه، استثنائاً از اجرای نوت‌های سفید با مضراب ریز صرف‌نظر نموده و

فقط نوت‌های گرد را با مضراب ریز اجرا کنید.

شعر از ملک الشعراء
مخمس نامه سرکن

داع مرانازه ترکن

ز راه شهباز این قفس را،

بر شکن دزیر و زبرکن

بلبل پرسته ز کج قفس در

نعمه آزادی نوع بشر

وز نفسی عرصه این خاک توده

پر شه رکن

ظلم ظالم، جور صیاد

ایشانم داده باد

ای خدا، ای فلک، ای طبیعت

شام تاریک ما را سحر کن

تقسیمات موسیقی ایرانی

از آثار موسیقیدانان قرون گذشته همچون فارابی، ابن سینا، ابوالفرج اصفهانی و عبدالقادر مراغی، اینچنین برمی آید که موسیقی عملی از نظر ایشان عمدتاً به ۱۲ مقام مهم تقسیم می شده است. این مقامها عبارت بوده اند از عشاق، نوا، بوسلیک، راست، عراق، اصفهان، زیرافکنند (زیرافکن)، بزرگ، زنگوله، راهوی (رهاوی)، حسینی و حجاز.

گرچه تمامی این اسامی امروز نیز بعنوان اسم گوشه، آواز یا دستگاه مورد استفاده است لیکن با مرور زمان تقسیمات موسیقی ایرانی دستخوش دگرگونی شده است.

تا آنجا که اطلاع داریم موسیقی کلاسیک امروز ایران از طریق آقا علی اکبر فراهانی (نوازنده زبردست تار در عهد قاجار) و برادرش آقا غلامحسین، به دو فرزند آقا علی اکبر، بنامهای آقا حسینقلی و میرزا عبدالله منتقل شده است و این دو استاد مکتب بزرگی جهت آموزش موسیقی در تهران دایر نموده اند.

در این مکتب، موسیقی ایرانی از دوازده مجموعه (هفت دستگاه و پنج آواز) تشکیل می شود. هفت دستگاه عبارتند از: ماهور، شور، سه گاه، چهارگاه، همایون، نوا و راست پنجگاه. پنج آواز عبارتند از: بیات اصفهان، بیات ترک (بیات زند)، افشاری، ابوعطا و دشتی. با وجودی که مبنا و پایه اصولی مشخصی در این تقسیم بندی وجود ندارد معذالک نظریه ۷ دستگاه و پنج آواز تا امروز کماکان بقوت خود باقی است.

باید گفت که این مجموعه ها ترکیبهای مختلفی از گوشه های متنوع موسیقی ایرانی می باشند که بیشتر جهت آموزش مورد استفاده قرار می گرفته اند و در مجموع ردیف موسیقی ایرانی را تشکیل می دهند.

اما در حقیقت باید گفت که دستگاه یا مقام، مبین موسیقی ایرانی و نمایانگر یک شخصیت واحد نیست بلکه آنچه استقلال و وحدت در آن به چشم می خورد گوشه است.

موسیقی کلاسیک ایران مجموعه ای است از گوشه های مختلف، تعداد این گوشه ها به بیش از دویست نغمه گوناگون می رسد. دستگاه ترکیبی است از گوشه ها که به انتخاب هنرمند ترکیب می شود و حدود مشخص ندارد و به عبارت دیگر دستگاه در ذهن موسیقیدان فاقد الگوی واحد و معینی

است.

گوشه‌های موسیقی ایرانی خاصیت انعطاف پذیری دارند و می‌توانند در قالبهای گوناگون همچون پیش درآمد، تصنیف، رنگ یا چهار مضراب قرار گیرند. کیفیت و خاصیت موسیقی ایرانی در همین جاست که موسیقیدان ورزیده این امکان را دارد که از انعطاف پذیری گوشه‌ها استفاده کرده و در حد ذوق و پسندش الگوی ذهنی خود را هر زمان لباسی دیگر پوشانیده و به صحنه بفرستد. اگر سؤال شود که شکل اصلی و تغییر نیافته گوشه به چه صورت است باید گفت که به دلیل مرور زمان و خاصیت انعطاف پذیری گوشه‌ها، دسترسی به این الگوی اولیه ممکن نیست و تنها جلوه‌های گوناگون آنرا می‌توان از آثار موسیقیدانان ورزیده و با تجربه دریافت و استنباط نمود. در این بخش از کتاب گوشه دلکش ابتدا در قالب پیش درآمد و سپس در قالب تصنیف ارائه شده است.

گوشه دلکش پوزیون فا

تمرین اول

1 2

تمرین دوم

1 2

تمرین سوم

2 3 3 2 1

تمرین چهارم

3 3 2 1 1

تمرین پنجم

2 3 1 3 2 1 1

پیش درآمد

♩ = 60

قسمت چهارم

The musical score consists of ten staves of music in 4/4 time. The tempo is marked as ♩ = 60. The piece is titled 'قسمت چهارم' (Part 4) and is a prelude ('پیش درآمد'). The notation includes various rhythmic values, rests, and articulation marks. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3 above notes. Triplets are marked with a '3' and a bracket. Dynamic markings include 'V' (accents) and '8' (piano). The score features several repeat signs and a double bar line with repeat dots. The music is written in a single melodic line on a treble clef staff.

منصور

♩ = 144

وقت دوم

مرتضی نی داوود (۱۳۶۸ - ۱۲۸۰ شمسی) از نوازندگان برجسته تار بوده است که در مکتب
 آقا حسینقلی و درویش خان پرورش یافته و آثاری از نوازندگی وی بهمراهی آواز قمرالملوک وزیری
 باقی مانده است.

نوبهار است گل ببار است
ابر چشم زاله ببار است
این قفس چون دلم تنگ قمار است
شعله نسکن در قفس ای آه آتشی
دست طبیعت گل عسمر مرا چمن
جانب عاش نکه ای تازه گل از این
بشیر کن بشیر کن بشیر کن
منع بیدل شرح حجب ان مختصر کن

گوشه سراق

تمرین اول

تمرین دوم

تمرین سوم

تمرین چهارم

تمرین پنجم

3 V 2 V 1 V 1 V 3 V 2 V 1 V 1 V 3 V

8 8

2 V 1 V 1 V 3 V V V V V 2 V 1 V 1 V 3 V V V V

8 8

V 2 V 1 V 1 V 3 V V V V V V 2 V 1 V 2 V

8 8

3 V

8

دست پنجم

♩ = 60

پیش درآمد

1 2 1 3

8 8

2 1 1 2 3 1 3

8 8

2 V V 2 1

8 8

1 3 V V-

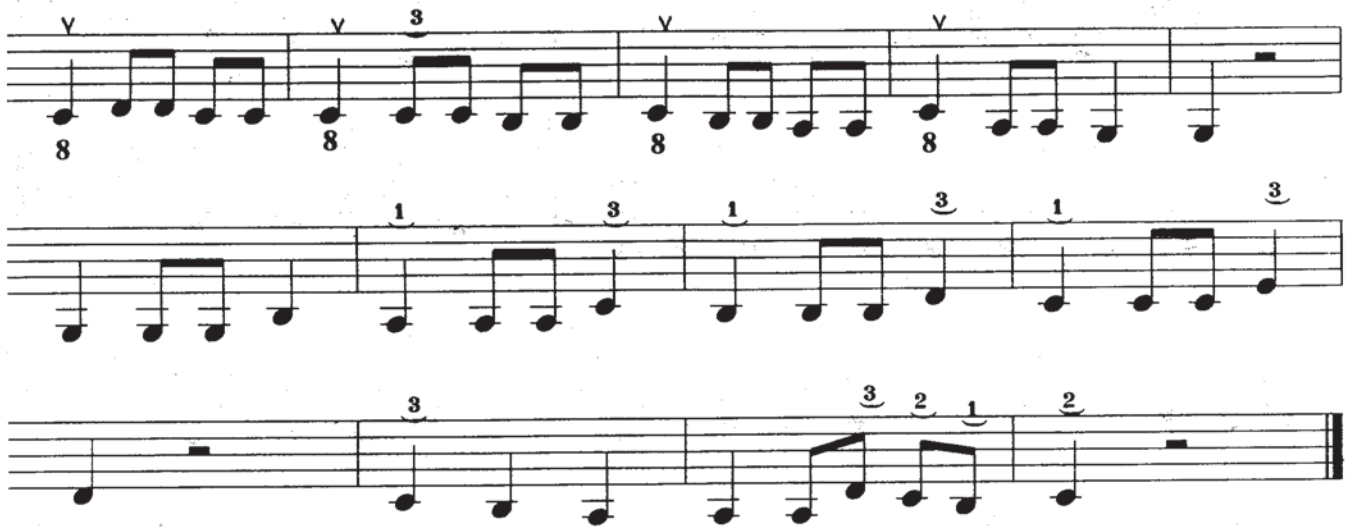
8 8

This page of musical notation is for guitar and consists of ten staves. The notation includes various note values, rests, and specific performance instructions. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3 above the notes. Vibrato is marked with a 'V' above notes. Octave shifts are indicated by an '8' below notes. The music is written in a single system across the ten staves. The first staff begins with a '2' above the first note. The second staff has fingerings '1', '1', '1', '1', '1', '3', and '2'. The third staff has a 'V' above the first note. The fourth staff has 'V' above the first and second notes. The fifth staff has 'V' above the first note and '1', '2' above the last two notes. The sixth staff has '3' above the first note and 'V' above the second, third, fourth, fifth, and seventh notes. The seventh staff has '3' above the first note and 'V' above the second, third, fourth, fifth, and seventh notes. The eighth staff has '3' above the first note and 'V' above the second, third, fourth, fifth, and seventh notes. The ninth staff has '2', '1', '(3)', '(2)', '1', '0', '1', '2', and '(3)' above the notes. The tenth staff has '1' above the first note. The notation concludes with a double bar line at the end of the tenth staff.

قطعه ضربی از یوسف فروتن

♩ = 100

The musical score is written on ten staves in 3/4 time. It begins with a treble clef and a tempo marking of ♩ = 100. The first staff contains a melodic line with a triplet of eighth notes and a dynamic marking 'v'. The second staff continues the melody with a triplet and dynamic markings '3', '2', and '1'. The third staff features a bass clef with an '8' below it, indicating an octave, and includes dynamic markings 'v', '2', '3', and '1'. The fourth staff continues with dynamic markings 'v', 'v', 'v', '2', and '1', and an '8' below. The fifth staff has dynamic markings '1', '3', '1', '3', '3', and '3'. The sixth staff includes dynamic markings 'v', '3', 'v', '3', '2', 'v', '3', '1', 'v', '2', and '3', with an '8' below. The seventh staff has dynamic markings 'v', '3', 'v', '3', '3', 'v', and '3', with an '8' below. The eighth staff features dynamic markings 'v', 'v', 'v', 'v', '2', '3', 'v', and '1', with an '8' below. The ninth staff includes dynamic markings 'v', '3', '3', 'v', 'v', 'v', '3', 'v', 'v', '2', and '3', with an '8' below. The tenth staff has dynamic markings 'v', '3', 'v', 'v', 'v', '1', 'v', 'v', and 'v', with an '8' below. The piece concludes with a double bar line and a fermata.

مرحوم یوسف فروتن (۱۳۵۷-۱۲۷۰ شمسی) از اساتید قدیمی موسیقی می باشد که جزو شاگردان آقا حسینقلی و درویش خان بوده و علاوه بر تار و سه تار با پیانو و ویلن نیز آشنا بوده است.

چهارم ضرب از جلال افشاری

♩ = 120

The musical score is written on eight staves. The first staff begins with a treble clef and a 3/4 time signature. The tempo is marked as ♩ = 120. The music consists of eighth notes and quarter notes, with frequent use of eighth rests. There are several repeat signs (double bar lines with dots) and dynamic markings like 'V' (accents) and '8' (eighth notes). Fingerings are indicated with numbers 1, 2, and 3. The piece concludes with a double bar line.

علامت % بمعنی تکرار میزان قبل است.

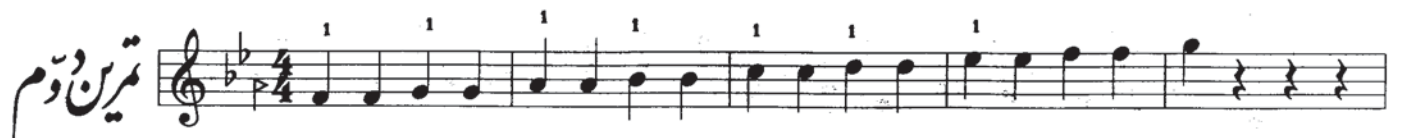
بخش دوم

دستگاه شور

کوک شور

آشنایی با پرده می شور

سیم چهارم برای دستگاه شور فا کوک می شود بنابراین نوت فا زیر حامل به حالت دست باز اجرا می شود.

علامت هایی که بعد از کلید سل آمده اند مشخص می کنند که تمام نوت های می و سی باید بمل و تمام نوت های لا باید کرن اجرا شوند و بقیه نوتها را بکار اجرا می کنیم. این علامت ها را علامات ترکیبی می گویند.

هرگاه این علامت های تغییر دهنده در جای دیگری از قطعه ظاهر شوند آنها را علامت عرضی می نامیم.

دقت کنید:

علامت عرضی در یک قطعه ضربی فقط در یک میزان معتبر هستند ولی در یک قطعه آوازی و بدون میزان تا وقتیکه با علامت دیگری صدای آنها تغییر نکند بقوت خود باقی می باشند.

تمرین سوم

تمرین چهارم

درآمد

شعر

اگر مستم من از بهستم من از چشم تو مستم می بینم^۲ یا حباناکه دل بردی ز دستم

خط منحنی که در زیر نوت‌های غیر هم‌صدار رسم می‌شود خط اتصال نام دارد و صدای آنها را به هم متصل می‌سازد.

نکته: چنانچه خط اتصال، یک نوت سیاه و یا بیشتر از سیاه را به نوت دیگری متصل کند (مثلاً)

آنها باید مضراب ریز اجرا نمود.

ولی اگر نوت کوچکتر از سیاه را به نوت دیگر وصل کند (مثلاً) یا یا

نوت دوم مضراب نمی‌خورد و فقط به آن باید اشاره نمود.

کرشمه

A musical score for the piece 'Korshma'. It consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature. The melody is written in a single line. The subsequent staves continue the melody, with some staves showing a change in rhythm or phrasing. The score concludes with a double bar line.

به علامت ترکیبی رکرن توجه کنید.

هزار مرتبه به به ازان لب شکر نیت^۲

خدا کند که نباشد اجل بقصد و نیت

هزار مرتبه به به ازان لب شکر نیت، ازان لب شکر نیت^۳

فروود کرشمه

عدد 8 در زیر علامت برگشت نشان دهنده آنست که در برگشت باید جمله مربوطه را یک اکتاو بم تر اجرا نمود.

میزان شش ششم

میزان $\frac{6}{8}$ نوعی میزان دو ضربی است که هر ضرب آن معادل سه نوت چنگ یا یک سیاه نقطه دار می باشد. (میزان دو ضربی ترکیبی) رنگهای موسیقی ایرانی با این ریتم اجرا می شود.

تمرین اول

تمرین دوم

تمرین سوم

تمرین چهارم

تمرین پنجم

تمرین ششم

تمرین هفتم

تمرین هشتم

شهر آشوب

قسمت اول

$\text{♩} = 72$

The musical score consists of ten staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a time signature of 8/8. The tempo is marked as quarter note = 72. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, and rests. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3 above the notes. There are also some dynamic markings like 'p' (piano) and 'v' (forte). The score is written in a style typical of Persian musical notation for the tar instrument.

تمام نوت‌های فا زیر حامل با مضراب چپ اجرا شود.

از این مرحله ببعد سعی می‌کنیم که انگشت گذاری‌ها را فقط در موارد تغییر پوزیسیون و سایر موارد حساس مشخص نمائیم.

توجه کنید که تغییر پوزیسیون امری منطقی و تابع یک سری اصول مشخص است که بتدریج باید به آنها عادت کنید:

الف) بطور کلی در سه تار نقش اصلی تغییر پوزیسیون را انگشت اول ایفا می‌کند یعنی هنگامی

که روی دسته ساز بالا و پائین می‌رویم معمولاً با انگشت اول این کار را انجام می‌دهیم.

ب) همچنین باید سعی کنید حتی المقدور از تغییر پوزیسیون‌های زائد و اضافی خودداری

کنید.

بدیهی است که این اصول، ثابت و لایتغیر نیست و با پیشرفت تدریجی و تقویت تکنیک، شما

را با موارد استثنایی و جدیدی آشنا می‌کنیم.

زیرشکلک

The musical score consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. It features a sequence of eighth notes with 'M' markings above them, and a '1' above the first measure. The second staff continues with eighth notes and 'M' markings, followed by a series of sixteenth notes with 'V' markings. The third and fourth staves follow a similar pattern of eighth notes with 'M' markings. The fifth staff introduces sixteenth notes with 'V' markings. The sixth and seventh staves continue with sixteenth notes and 'V' markings, ending with a double bar line.

مضرب درآب (با علامت M) عبارت است از سه مضرب راست، چپ، راست متوالی که با سرعت زیادی اجرا می شود بنحوی که عملاً زمان اجرای یک مضرب را اشغال می کند.

چنانچه بر روی نوت ریز علامت V گذاشته شود آن نوت ریز با چپ شروع می شود.

گلریز

من همان مرغک بی پرو بی بالم
که شب تابه سحر می نالم
که شب تابه سحر مینالم
مرغک بی بالم عین زین

مجلس فرزند

♩ = 120

علامت تکرار دو میزان قبلی است.

در ابتدا، نوت‌هایی را که باید با مضراب دراب اجرا کنید مشخص می‌نمائیم ولی بتدریج خودتان قادر خواهید شد که نتهایی را که در یک قطعه می‌توان (و یا می‌باید) با دراب اجرا نمود تشخیص دهید و در این مورد به این نکته توجه کنید که قبل از هر دراب باید زمان کافی برای اجرای آن موجود باشد وگرنه تاثیر مطلوب را نخواهد داشت.

بنابراین تمام نوت‌هایی را که قبل از آنها یک نوت سیاه (و یا نوتی با کشش بیشتر از سیاه) و یا سکوت وجود دارد می‌توان با مضراب دراب اجرا نمود.

شهر آشوب

♩ = 72

قسمت دوم

The musical score consists of seven staves of music in 8/8 time. The tempo is marked as ♩ = 72. The piece is labeled 'قسمت دوم' (Part 2). The notation includes various rhythmic values, slurs, and fingerings (1, 2, 3) and accents (v) to guide the performer.

شهر آشوب رنگی است قدیمی و شامل چندین قسمت که علاوه بر دستگاه شور در دستگاههای همایون، ماهور و چهارگاه نیز اجرا می شود.

در این کتاب پنج قسمت مهم آنرا برای شما انتخاب کرده ایم.

مقدمہ کریلی

♩ = 120

The musical score consists of ten staves of music in 2/4 time. The tempo is marked as ♩ = 120. The key signature has one flat (B-flat). The notation includes various musical symbols and markings:

- Staff 1: Starts with a treble clef and a key signature of one flat. It contains a sequence of eighth notes with a '1' above the first measure and 'M' above the second and fourth measures. There are repeat signs (double bar lines with dots) after the second and fourth measures.
- Staff 2: Continues the sequence with 'M' above the first measure, '1' above the second, and '2 V' above the third measure. It ends with a fermata over the final note.
- Staff 3: Features 'M' above the first measure, '1 2 1 3' above the second measure, and 'M 1 M' above the third, fourth, and fifth measures respectively. There are repeat signs after the second and fourth measures.
- Staff 4: Shows 'M' above the first measure, '1' above the second, 'M' above the third, and '1 3' above the fourth measure. It ends with a fermata.
- Staff 5: Includes 'M' above the first measure, '1 3' above the second, 'M' above the third, and 'V' above the fourth measure. It ends with a fermata.
- Staff 6: Contains 'M' above the first measure, 'M' above the second, and '1 2 1 2 1 3' above the third measure. There are repeat signs after the second and fourth measures.
- Staff 7: Shows 'M' above the first measure, 'M 1' above the second, and 'M' above the third measure. There are repeat signs after the second and fourth measures.
- Staff 8: Features 'M' above the first measure, 'M' above the second, and 'V' above the third measure. It ends with a fermata.
- Staff 9: Includes '2 V 1' above the first measure, followed by a series of eighth notes with 'V' above the eighth, ninth, tenth, and eleventh measures. It ends with a fermata.
- Staff 10: Shows '3 V' above the first measure, '1' above the second, 'V' above the third, and '1' above the fourth measure. It ends with a fermata.

۱- هرگاه علامت \curvearrowright در بالای نوت یا سکوت قرار گیرد باعث می شود که آن نوت یا سکوت از نظر زمانی بصورت آزاد و طولانی تر اجرا شود.

۲- خط منحنی که در زیر دو نوت هم صدا کشیده می شود خط اتحاد نام دارد و آن دو را به هم پیوسته می سازد. در اینجا کشش نوت سی ۴ ضرب و نوت لا ۳/۵ ضرب می باشد.

۳- به هنگام اجرای خطوط اتصال مجدداً توجه کنید که چنانچه نوت اول سیاه و یا بیشتر باشد باید با مضراب ریز اجرا گردد.

۴- MM علامت مضراب شلال است.

معمولاً مضراب ریز با یک مضراب راست قوی شروع می شود. شلال مضراب ریزی است که با یک مضراب راست قوی به پایان می رسد.

قطعات آوازی و ضربی دستگاه شور (باستثناء آهنگ محلی، رباعی و چهار مضراب) عموماً از ردیف میرزا عبدالله انتخاب و اقتباس شده اند و با مراجعه به این ردیف به شباهت آنها پی خواهید برد.

شهر آشوب

♩ = 72

قسمت
نوم

The musical score consists of ten staves of music in 6/8 time. The melody is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one flat. The tempo is marked as ♩ = 72. The score includes various musical ornaments and fingerings: accents (^), breath marks (v), and slurs over triplets (3). Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

محمد بنکتر اشون آهنگ محلی مازندران

♩ = 60

The musical score consists of ten staves of notation. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 6/8 time signature. The tempo is marked as ♩ = 60. The melody is primarily composed of eighth and sixteenth notes, often beamed together. The second staff includes a triplet of eighth notes marked with a '3' and a first finger fingering '1'. The third staff features a triplet of eighth notes marked with a '3' and a first finger fingering '1'. The fourth staff continues the melodic line with eighth and sixteenth notes. The fifth staff has a triplet of eighth notes marked with a '3' and first finger fingering '1', followed by a second finger fingering '2'. The sixth staff continues the melodic line. The seventh staff features a triplet of eighth notes marked with a '3' and first finger fingering '1', followed by a second finger fingering '2'. The eighth staff continues the melodic line. The ninth staff continues the melodic line. The tenth staff concludes the piece with a final note and a double bar line.

درآمد اوج

The musical score is written on ten staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature. The melody consists of eighth and sixteenth notes, with a 'M' marking above the eighth measure. The second staff continues the melody. The third staff features a series of sixteenth-note runs, each marked with a 'V' above it. The fourth staff is labeled 'شعر' (Shoer) and contains three measures of music, with the first two measures marked '1' and '2' above them. The fifth staff continues the melody. The sixth staff is labeled 'تحریر' (Tahreeer) and contains two measures of music, with the first measure marked '3' above it. The seventh staff continues the melody with several 'V' markings. The eighth staff continues the melody with several 'V' markings. The ninth staff continues the melody with several 'V' markings. The tenth staff concludes the piece with a double bar line.

خروش و لوله در کار شیخ و ابداً حبیب حبیب من

بیاد کشتی مادر شط شراب انداز (حبیب حبیب من)

♩. = 66

رُباعی

Musical score for 'Ruba' in 4/4 time, featuring five staves of notation with various musical symbols like slurs, accents, and dynamic markings.

ما زار دلی را که تو جانش باشی
معتوقه پیدا و نهانش باشی
زان میترسم که از دل از رود تو
دل خون شود و تو در میانس باشی

رضوی

Musical score for 'Razvi' in 4/4 time, featuring three staves of notation with fingerings (1, 2, 3) and dynamic markings (M).

1 1
 3 3 3 1 1
 1 1
 2
 V V V 3 3 V 3 V V 1 1
 M M 3 2 1 V V V V
 V V V V V 3 V 1 V
 1 V MM MM MM 1 3 1 V

در دو خط اول مضرب‌بهای دراب را مشخص کرده‌ایم. مطابق این الگو تا آخر قطعه از مضرب‌بهای دراب استفاده کنید.

شهر آشوب

وقت چهارم $\text{♩} = 72$

کریمی

♩ = 72

1 M 2 M 3 M 1 1

3 V V V

V V 1

1 1 V 3 V V 3

1 2 2 V V 3 2

2 3 1 1 V V V V 2 V V 1 1

V 2 V V 1 1 1 3 V

V V

چهارم ضرب از جمال ذائقون

♩ = 80

The musical score consists of ten staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a time signature of 4/4. The tempo is marked as quarter note = 80. The music is written in a style characteristic of Persian or Arabic folk music, featuring a steady eighth-note accompaniment and a melodic line with various ornaments and phrasing. The score includes several repeat signs (double bar lines with dots) and first/second endings. Fingerings are indicated by numbers 1 and 2 above notes. The piece concludes with a final double bar line and a double repeat sign.

This image shows a musical score consisting of six staves of music. The notation is written on a grand staff (treble and bass clefs) and includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings. The music is organized into measures, with some measures containing repeat signs (double bar lines with dots). The notation includes eighth and sixteenth notes, rests, and slurs. The piece concludes with a double bar line and repeat dots at the end of the sixth staff.

بخش سوم

آواز دشتی

کون دشتی

♩=90

پیش درآمد از رضا محجوبی

رضا محجوبی (۱۳۳۳-۱۲۷۷ هجری شمسی) از شاگردان حسین هنگ آفرین و حسین اسمعیل زاده بود و در نواختن ویلن مهارت داشت. آهنگهای بسیار زیبایی از وی بجا مانده که در اینجا پیش درآمد دشتی او را برایتان انتخاب کرده‌ایم.

در اجرای قطعه به چند نکته بایستی توجه کنید:

۱- علامت نوت زینت است و در زمان خیلی کوتاهی اجرا می‌شود به نحوی که از نظر

تثوری زمانی برای آن قائل نیستند و در میزان بندی بحساب نمی‌آورند.

۲- پس از برگشت آخر، قطعه را در جائیکه عبارت Fine نوشته شده پایان دهید.

۳- حالت و کیفیت ویژه آواز دشتی بستگی کاملی به تغییر نوت لا از حالت کرن به بکار و

بالعکس دارد و لازم است نهایت دقت را به آن مبذول کنید.

درآمد

شعر

تحریر

شعر

تحریر

سینه از آتش دل در غم جانانه بوخت
آتش بود در این خانه که کاشانه بوخت

هرگاه نقطه در بالا یا پائین نوتی گذاشته شود می بایست صدای آنرا با تماس ملایم انگشت

سوم با سیم خفه نمود. این حالت ویژه را مقطع یا Staccato می گویند.

زرد ملیحه

♩ = 100

زرد ملیحه به زبان گیلکی به معنی پرند زرد است. این آهنگ از نغمه‌های محلی گیلان است که توسط مرحوم صبا پرداخت شده و قسمتهای مفصل تر آنرا که مستلزم تکنیک پیشرفته تری است در کتاب چهارم از این مجموعه می‌توانید ملاحظه کنید.

سیدگانی

شعر

تحریر

شعر

مرا خود با تو سَری با تو سَری در نهانست
و گرنه روی زیباد جهان هست

ترانه دشتی

♩ = 60

مشوای دوست که غیر از تو مرا یاری هست یا شب در روز بجز فکر تو ام کاری هست
 گر بگویم که مرا با تو سر و کاری نیست در دیوار گواهی دهم کاری هست
 من چه در پای تو ریزم که سزای تو بود سر و جان را نتوانم گفت که مقداری هست
 بکنند سز زلفت نه من افتادم بس که به هر حلقه موی تو گرفتاری هست

کیلیکی

شعر 1

تحریر 1

شعر 2

تحریر

شعر 1

تحریر 1

شعر 1

شب تار یک و سنگان و من مست سباز دست من افتاد و شکست
نگه دارنده اش نیگو نگه داشت و گرنه صد سبوتقاده بشکت

علامت / برای تکرار مجموعه نتهای بهم پیوسته (که اصطلاحاً آنها را موتیف می نامند) بکار می رود.

شهر آشوب

♩. = 70

The musical score consists of eight staves of music. It begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 6/8 time signature. The tempo is marked as quarter note = 70. The piece is titled 'شهر آشوب' (Shahr-e Ashob). The notation includes various ornaments such as 'v' (vibrato) and 'y' (yank), and fingerings like '1', '2', '3'. There are several repeat signs and first/second endings. The piece concludes with a double bar line.

ابتدا قطعه را تا علامت برگشت اجرا می‌کنید (ولت 1) و پس از تکرار قسمت مورد نظر از

(ولت 1) صرف نظر کرده (ولت 2) را اجرا کنید.

قطعه ضربی از جلال ذوالفنون

♩ = 100

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of ten staves of music. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, rests, and slurs. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3. Dynamic markings 'M' (mezzo-forte) and 'V' (fortissimo) are used. There are repeat signs with first and second endings. A 'Sub' marking is present below the sixth staff. The score concludes with a double bar line.

دشتانی

شعر

تحریر

سحر که ز بس روی در سر زنی
همی گفت این معنای تویی
که ای صوفی شراب گند شود صاف
که در شیشه بماند ابر عینی
گر انگشت سلیمانی نباشد
چه خاصیت دید نقش گلینی

اوج (عشاق)

The musical score is written on eight staves. The first six staves are guitar tablature. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat. It contains various techniques: vibrato (v), bends (M), and triplets (3 2 3). The second staff has a repeat sign with a first ending bracket and a measure rest of 8. The third staff has a triplet (3 2 3) and a vibrato (v). The fourth staff continues the melodic line. The fifth staff is a vocal line with the word 'شعر' (Shair) above it and fingerings 1 and 2. The sixth staff continues the vocal line. The seventh staff is another vocal line with the word 'تحریر' (Tahreeer) above it and vibrato markings (v). The eighth staff concludes the piece with a final note and a fermata.

ز حسرت لب شیرین هنوز می‌نیم که لاله می‌سدماز خون دیده فرما

آنچه گوشه عشاق را مشخص می‌کند استفاده از پرده سی کرن است.

رنگ از حیب سماعی

♩ = 80

The musical score is written on seven staves. It begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a time signature of 8/8. The tempo is marked as ♩ = 80. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, rests, and triplet markings. Fingerings (1, 2, 3) and breath marks (v) are indicated throughout. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

حیب سماعی (۱۳۲۵ - ۱۳۸۰ شمسی) فرزند سماع حضور (از اساتید سنتور عصر قاجار)

است و از نوازندگان و اساتید زبردست سنتور بحساب می آید.

گوشه های بیدگانی، گیلکی و شهر آشوب از ردیف میرزا عبدالله برگرفته شده اند.

برای آشنایی بیشتر با گوشه های آوازی می توانید به ردیف آوازی که توسط عبدالله دوامی و یا

محمود کریمی اجرا شده است مراجعه کنید.

موسم گل آهنگ از موسی معروفی

شعر از وحید دستگردی موسم گل دوره حسن یک دوروز را در زمانه

ای بدل آرایی به عالم فضا ای که ز تو مانده بی نگوشتانه

خاطر عاشق بنام میازار خوش نباشد ز معسومه سیرا

گر بسوزد شمع پروانه را باز با چون شود روز، شمع و شب را بسنی نشانه

ای بدل آرایی به عالم فضا ای که ز تو مانده بی نگوشتانه

موسی معروفی (۱۳۴۴-۱۲۶۸ شمسی) از نوازندگان و اساتید برجسته تار و سه تار و شاگرد درویش خان، حسین هنگ آفرین و کلنل وزیری بوده است. وی سالها در هنرستان موسیقی ملی تار تدریس می کرد و در تهیه دستور مقدماتی تار همکاری داشته است. آهنگهای متعدد، چندین صفحه از تار نوازی و مهم تر از همه ردیف جامع موسیقی سنتی به نام «هفت دستگاه» از این هنرمند وارسته به یادگار مانده است.

بخش چہارم

آواز ابو عطا

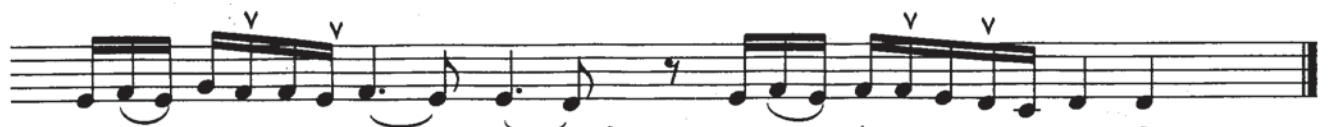
کون ابو عطا

پیش درآمد از جلال ذوالفنون

♩ = 76

The musical score is written on ten staves. It begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 4/4 time signature. The tempo is marked as ♩ = 76. The music features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, often grouped with slurs. There are several measures with rests, some marked with a 'V' above them. The score concludes with a double bar line and repeat signs.

من از تو صبر ندارم که بی تو بشنیم کس در تو انم که بر تو بکنیم

سینجی

The musical score is written in 7/8 time and consists of seven staves. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, often beamed together. Fingerings are indicated by numbers 1, 2, and 3 above notes. Accents (^) and slurs (V) are used to mark specific notes and phrases. The score includes repeat signs with first and second endings. The final staff concludes with a double bar line and the number 8 below it.

سبخی آوازی

شعر

تحریر

شعر

تحریر

8

دل از من بُرد و روی از من پنهان کرد
خدا را با که این بازی توان کرد

تاکی برهن پازیت میدونیم تاکی خذنگ عمره نارت چنیم
 یک گل نچیده ام زگلستان وصل تو شرت گرفت در همه جا بانیم

گوشه رامکلی روایت حسین خان اسماعیل زاده (از اساتید کمانچه) می باشد و گوشه های

سیخی، چهارپاره و بسته نگار در ردیف میرزا عبدالله موجود می باشند.

گوشه خسرو شیرین و اجرای کاملتری از چهارپاره را نیز می توانید در ردیف آوازی که توسط

محمود کریمی اجرا شده است پیدا کنید.

حجار

شعر

تحریر

ای چشم عقل خیره بر اوصاف روی تو چون مرغ شب که میسینماید به روشنی

حجاز ضربی

♩ = 100

The musical score is written on ten staves in 3/4 time. It begins with a tempo marking of ♩ = 100. The first staff contains a sequence of notes with slurs and accents, marked with 'M' and '1'. The second staff continues this sequence, ending with a double bar line and repeat dots, and includes the number '8' under some notes. The third staff features a series of eighth notes with slurs and accents, marked with '1'. The fourth staff continues the eighth-note pattern. The fifth staff shows a more complex rhythmic pattern with slurs and accents, marked with '1'. The sixth staff features a series of eighth notes with slurs and accents, marked with '2'. The seventh staff continues the eighth-note pattern. The eighth staff features a series of eighth notes with slurs and accents, marked with 'Y'. The ninth staff continues the eighth-note pattern, marked with 'Y'. The tenth staff concludes the piece with a final note and a double bar line, marked with '8'.

چهارپاره یا چهارباغ

بجزیم خلوت خود بشی چه شود نهفته بخوایم
 بکنار من بنشین ای دبه کنار خود بنشینیم^۲
 من اگر چه پیرم و ناتوان تو مراد که خود
 که گذشته در غمت ای جوان همه روز کار جوایم

شمالی یا دستان عرب

tr مخفف تریل یا تری (Trill) است و به صورت ریزی است که در زمان اجرای آن مضرابهای

راست به نوت اصلی و مضرابهای چپ به نوت بعدی بخورد.

مثال:

طرز نوشتن

tr

طرز اجرا

طرز نوشتن

tr

طرز اجرا

ترانه محبت با نوازندگن

♩ = 60 A

8

8

8

8

8

8

8

خسرو شیرین

نه عشق را توان از سر برد کرد نه با خویش توان یک لحظه سر کرد
 نه چون شمع در بنفش تو آن خست نه چون پروانه گرد او گذر کرد

ستگار

The musical score consists of ten staves of music in 7/8 time. The notation includes various rhythmic patterns such as eighth and sixteenth notes, often grouped with slurs. There are numerous accents (marked with 'v') and fingerings (marked with numbers 1, 2, 3) throughout the piece. The score includes repeat signs and a double bar line with a repeat sign at the end of the first staff. The key signature has one flat (B-flat).

مضرب چپ همراه با خطوط اتصال با ضربه خفیفی اجرا می شود که اصطلاحاً به آن پشت ناخن می گوئیم.

قطعه ضربی

♩ = 80

The musical score consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/4 time signature. The tempo is marked as ♩ = 80. The first staff contains a sequence of eighth notes, with a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8) at the end. The second staff continues the sequence with a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8). The third staff features a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8). The fourth staff includes a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8). The fifth staff shows a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8). The sixth staff contains a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8). The seventh staff has a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8). The eighth staff concludes with a first-measure rest (8) and a first-measure rest (8).

اقتباس از یک تصنیف قدیمی که بوسیله روح انگیز اجرا شده است.

رنك ارجال ذو العيون

♩ = 84

The musical score is written on a single treble clef staff in 8/8 time. It begins with a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked as quarter note = 84. The score consists of eight lines of music. The first line starts with a treble clef and a key signature of one flat. It contains a sequence of notes with various ornaments: a first and second ending bracket over a pair of eighth notes, a 'v' (vibrato) mark over a pair of eighth notes, and another 'v' mark over a pair of eighth notes. The second line continues with similar patterns, including 'v' marks and eighth notes. The third line features a double bar line with repeat dots on both sides, with an '8' below it. The fourth line continues the melody with eighth notes and a 'v' mark. The fifth line has a double bar line with repeat dots on both sides, with an '8' below it. The sixth line contains a sequence of eighth notes with 'v' marks. The seventh line has a double bar line with repeat dots on both sides, with an '8' below it. The eighth line is a first ending, marked '1.', with a 'v' mark. The final line is a second ending, marked '2.', with a 'v' mark.

چهارمضرب

♩ = 80

The musical score consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 6/8 time signature. The tempo is marked as quarter note = 80. The melody is composed of eighth notes, many of which are grouped in pairs and slurred together. Vertical 'v' marks are placed above the notes to indicate accents. The score includes repeat signs and a double bar line with repeat dots. The eighth staff concludes with a final cadence.

با مشاهده علامت به علامت قبلی برگشت کنید.

Setaar

Photography & design / Koroush Pedari
<http://www.AkbariWeb.com>

جلال ذوالفقون در سال ۱۳۱۶ در آباده فارس متولد شد. در کودکی همراه خانواده‌اش به تهران آمد. فراگیری موسیقی را از ده سالگی در خانواده‌ای اهل موسیقی شروع کرد و سپس به هنرستان موسیقی رفت و تار را در محضر استاد موسی خان معروفی آموخت. در آنجا بود که علاوه بر تار به آموزش ویلن و سه‌تار هم پرداخت.

در سال ۱۳۳۸ به استخدام اداره هنرهای زیبا درآمد و به تدریس موسیقی پرداخت، سپس رشته موسیقی را در دانشگاه تهران دنبال کرد. برداشت تازه‌ای که در این ایام از موسیقی ایرانی در او شکل گرفت نقطه عطفی بود که به کمک استادان نورعلی خان برومند و دکتر داریوش صفوت عملی گردید.

از سال ۱۳۴۶ فعالیت خود را روی سه‌تار متمرکز کرد. پس از اتمام تحصیلات دانشگاهی جهت تکمیل آن به مرکز حفظ و اشاعه موسیقی ایرانی رفت. در آن مرکز به کار تحقیق و تدریس موسیقی ایرانی مشغول شد. در این سالها از راهنماییهای استادان یوسف فروتن و سعید هرمزی که از نوازندگان قدیمی سه‌تار بودند برخوردار گردید.

اساساً تألیفات جلال ذوالفقون در زمینه تدریس و نقد و بررسی است. از جمله «تجزیه و تحلیل موسیقی ایران» و کتاب حاضر می‌باشد. این کتاب بر اساس تکنیک سه‌تار در چهار جلد، همراه با نوار، یکی دیگر از کارهای برجسته ایشان است.